

Nijolė Matulienė, studijų Vilniaus universitete draugė, bendradarbė Kupiškio centrinėje bibliotekoje

Turbūt mudvi buvom pernelyg artimos, tiesiog suaugusios, kad bent kiek atsitraukti ir iš toliau į jos paveikslą pasižiūrėti – negaliu. Gal per anksti? Pažįstamos nuo 1968-ųjų, jaunųjų literatų konkurso Trakuose. Dešimtokės abi buvom, aš iš Subačiaus, ji iš Kupiškio. O paskui nesitarusios – Vilniaus universitete, Filologijos fakultete. Vienam kurse su prozininkais Danieliumi Mušinsku, Vytautu Račicku, poetu Rimantu Kasparu. Kartu su Zita kambarėlį samdėm Senamiesty, Subačiaus gatvėje. Kiek kalbų, ginčų, kvatojimų. Ir įsimylėjimų. Kalbamės, o ji staiga nutyla, žvilgsnis nutolsta. Laukiu kol sugrįš... Po kiek laiko – eilėraštis. Nuo antro kurso išsiskyrėm: aš kalbininke tapau, ji – literate. Rinkdavosi jie pas docentę Eleną Bukelienę, ginčydavosi iki užkimimo. Mano uždavinys būdavo – pritarti jos argumentams.

Kaip dabar atsimenu, grįžtu kambarėlin – svilėsių kvapas. Zita namuose. Kepa blynai. Patys! O Zita įnikusi į blanknotėlį. Rašo... Arba – naktis, mėnesiena. Miegu savo sudedamoj lovelėj, girdžiu – didžiojo lovoj neramu. Zita šoka su triukšmais ir žiūri pro langą. Nieko nesako. Vėl gulasi. Vėl šoka. Pykстамės, kam ramybės neduoda... O viena be kitos – neišturim. Kurso draugai, mudvi išvydę, juokdavosi: „O, Sruoga su Krėve kulniuoją.“ Mano 172 cm ir jos – 150 cm. O jau ginčų, o kalbos pilnos.

Ką ji turėjo – tai talentą sudirginti žmogų. Bendravimas – badymasis kaip ežio. Nelaikė savy jokių emocijų. Visus tuos metus buvau tarsi jos kunigas. Stresai, nesėkmės, įsimylėjimai, baimės – viskas buvo ir mano. Kartais net sukildavo įtarimas, kad tokia elgsena yra tiesiog provokacija... Aš labiausiai susijaudinu, galvoju, kaip čia jautriau paguosti, o ji staiga nurimsta ir nutolsta rami. Po kelių dienų atneša eilėrašį apie obelį, kuri niekad nežydės. Žodis, viena mintis paimta. Kartais taip nuoširdžiai, naiviai nustebdavo: „Ar tau irgi bloga?“ Kad kitas žmogus gali turėti panašių rūpesčių – jai nė mintis nešaudavo.

Buvo nuoširdi kaip vaikas. Ir žiauri kaip vaikas. Barimas ją sudrausmindavo. Kartais būdavo naivi, atlapširdė, nemokanti slėpti jausmų. Dažnai ir lengvai verkdamo. Taip ir atsimenu jos profilį bibliotekos metodiniame kabinete: ranka skruostą pasirėmus, o ašaros rieda. Jau kas nors bus subaręs...

Ko nepripažino, tą atmetė. Išsiskyrė su vyru. Namų buities kratėsi, palikdama ją mamai. Apie vaikus nedaug kalbėjo, nors jais didžiavosi. Ir apie savo ateitį tylėdavo. Tarp poezijos ir buities buvo nubrėžusi griežtą ribą: buvo Lukošiuotė, ir buvo Staškūnienė. Ir niekad jos nesusiliedavo į viena. Savo eilėraščius pasirašydavo tik mergautine Lukošiuotės pavarde. Nepaprastai mėgo pirkti knygas, turėjo didžiulę biblioteką. Aplinkinių bėdos, rūpesčiai mažai ją domino: kalbi kalbi ir staiga matai, kad jos nėra – nutoldavo į save. Pažįstamiems buvo aišku, kad formuojasi eilėraštis. Kartais būdavo taip užsisvajojusi, kad tik trinkelėjimas į pakelės stulpą grąžindavo ją į tikrovę.

Dirbant laikraštyje korespondente reikėdavo smarkiai suktis, nors buvo jos svajonė pereiti iš bibliotekos į redakciją. Bet naujos pareigos trukdė atsidėti kūrybai, nebelikdavo laiko skaityti, buvo priversta domėtis kasdiene informacija.

Paskutiniaisiais metais labai paniro į mistiką. Rericho pažiūros, indų religija, burtai, magija – Zita tiesiog rijo tokią informaciją. Tarsi rengėsi išeiti. Neišeina iš galvos Zitos kartota sentencija „Dievų numylėtiniai miršta jauni“. Nelemta nuojauta ją tiesiog persekiojo. Pradėjusi dirbti redakcijoje nuolat kartodavo, kad žurnalistai ilgai negyvena. Kartą pavasarį po artimos bičiulės mirties buvo itin prislėgta, į mano paguodos žodžius, kad viskas susitvarkys, kad bus dar daug gražių pavasarių, žydinčių sodų, treptelėjo koja ir atsakė: „Nebežydės“. Kitą dieną atlėkė su nauju eilėraščiu „Obelis, kuri jau nežydės“.

Kai Zita gavo butą Kupiškyje, padėjome persikraustyti. Pamenu: stovi Zitos mama sodybos kieme, o Zita lipa į autobusiuką ir kažkodėl su mama neatsisveikina. O važiuodama tarsteli, kad nieko nebus iš to jos gyvenimo, be to, ir butas tryliktuoju numeriu pažymėtas. Ir dvejų metų jame nepagyveno.

O tą lemtingą 1992-ųjų sausio 6 dienąėjau viena bažnyčion. Grįždama pagalvojau apie Zitą, kad dar nesimatėm šiais metais. Pareinu darban, o čia bendradarbė išpuola: „Pasirodė, kad po mašina pakliuvai.“ Zita nuo Šepetos kelio jau tada buvo atvežta į reanimacijos skyrių... Bendravimas nesibaigė. Sapnuose, mintyse... Tokie žmonės – lyg druska. Įsiėda, peršti. O atimk – ir visąlaik jausi, kad trūksta.

Palėvenė, 1996 m.